

IFAU

Institutet för arbetsmarknads- och
utbildningspolitisk utvärdering

**Det envisa könsgapet i
inkomster och löner
– Hur mycket kan förklaras
av skillnader i familjeansvar?**

Nikolay Angelov
Per Johansson
Erica Lindahl

RAPPORT 2013:2

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genomföra vetenskapliga utvärderingar. Uppdraget omfattar: effekter av arbetsmarknads- och utbildningspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. IFAU ska även sprida sina resultat så att de blir tillgängliga för olika intressenter i Sverige och utomlands.

IFAU delar även ut forskningsbidrag till projekt som rör forskning inom dess verksamhetsområden. Forskningsbidragen delas ut en gång per år och sista dag för ansökan är den 1 oktober. Eftersom forskarna vid IFAU till övervägande del är nationalekonomer, ser vi gärna att forskare från andra discipliner ansöker om forskningsbidrag.

IFAU leds av en generaldirektör. Vid institutet finns ett vetenskapligt råd bestående av en ordförande, institutets chef och fem andra ledamöter. Det vetenskapliga rådet har bl.a. som uppgift att lämna förslag till beslut vid beviljandet av forskningsbidrag. Till institutet är även en referensgrupp knuten där arbetsgivar- och arbetstagersidan samt berörda departement och myndigheter finns representerade.

Rapporterna finns även i tryckt format. Du kan beställa de tryckta rapporterna via telefon eller mejl. Se nedanstående kontaktinformation.

Postadress: Box 513, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Kyrkogårdsgatan 6, Uppsala
Telefon: 018-471 70 70
Fax: 018-471 70 71
ifau@ifau.uu.se
www.ifau.se

IFAU har som policy att en uppsats, innan den publiceras i rapportserien, ska seminariebehandlas vid IFAU och minst ett annat akademiskt forum samt granskas av en extern och en intern disputerad forskare. Uppsatsen behöver dock inte ha genomgått sedvanlig granskning inför publicering i vetenskaplig tidskrift. Syftet med rapportserien är att ge den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska diskussionen ett kunskapsunderlag.

Det envisa könsgapet i inkomster och löner – Hur mycket kan förklaras av skillnader i familjeansvar?¹

av

Nikolay Angelov², Per Johansson³ och Erica Lindahl⁴

25 januari 2013

Sammanfattning

Könsgapet i löner och inkomster har legat konstant under de senaste 30 åren, trots att kvinnor numera förvärvsarbetar i lika hög grad och är mer utbildade än män. I rapporten undersöker vi hur stor del av könsgapet som kan förklaras av skillnader i kvinnors och mäns familjeansvar. Vi jämför kvinnors och mäns inkomst- och löneutveckling före och efter första barnets födelse. Analysen bygger på svenska registerdata mellan åren 1986 och 2008. Resultaten visar små skillnader före barn, men efter 15 år har könsgapet i inkomster ökat med 35 procentenheter och i löner med 10 procentenheter. Ökningen är som störst bland par där kvinnan även utan barn skulle ha haft en sämre inkomst- och löneutveckling än mannen. Det betyder att kvinnor som har lägre förväntad relativ inkomst- och löneutveckling tar ett relativt större familjeansvar inom familjen.

¹Vi är tacksamma för kommentarer från Daniel Avdic, Daniel Waldenström, Olof Åslund och seminariedeltagare vid IFAU, Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet och vid universitetet i St Gallen.

²Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Uppsala Center for Labour Studies (UCLS); Nikolay.Angelov@ifau.uu.se

³Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet samt Uppsala Center for Labour Studies (UCLS); Per.Johansson@ifau.uu.se

⁴Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU); Erica.Lindahl@ifau.uu.se

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Svenska kvinnors arbetsutbud över tid.....	4
3	Metod, datakällor och deskriptiv statistik.....	6
3.1	Metod.....	7
3.2	Datakällor	8
3.3	Deskriptiv statistik.....	8
4	Resultat	10
4.1	Grafiska resultat.....	10
4.2	Skattningsresultat.....	12
4.3	Heterogena effekter	14
5	Avslutande diskussion	14

1 Inledning

En vanlig förklaring till skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner och inkomster är det faktum att kvinnor tar ett större ansvar för familjen och hushållsarbetet (t.ex., Datta Gupta och Smith, 2002; Evertsson och Neremo, 2007; Tichenor, 1999 och Booth och van Ours, 2005). Forskning om kvinnors och mäns hushållsarbete visar att skillnaden i ansvar till stor del uppkommer i och med första barnet (t.ex., Van der Lippe och Siegers, 1994; Gauthier och Furstenberg, 2002), vilket naturligtvis också kan ha konsekvenser för kvinnors och mäns engagemang i arbetslivet.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner och inkomster har legat konstanta i ett flertal länder sedan början av 1980-talet (Blau och Kahn, 2000).⁵ Utgångspunkten i denna rapport är det faktum att kvinnor generellt tar ett större ansvar för hushållsarbetet än män (Evertsson och Neremo, 2007; Tichenor, 1999 och Booth och van Ours, 2005). Det påverkar troligtvis kvinnors och mäns engagemang i arbetslivet; ett större engagemang i hemarbete innebär mindre engagemang över till förvärvsarbete. Denna slutsats är troligtvis viktig för att förstå utvecklingen av kvinnors och mäns löner under efterkrigstiden. Under 1950- och 60-talet minskade löneskillnaden, vilket kan förklaras med att fler kvinnor började förvärvsarbete. Om denna utveckling främst drevs av kvinnor med litet familjeansvar (och med högre produktivitet än genomsnittsmannen) är en naturlig följd ett minskat lönegap. Under 1970-talet och framåt ökade dock arbetsutbudet främst bland småbarnsmammor (se Figur 2). Om småbarnsmammor inte är mer produktiva än den genomsnittliga arbetande mannen kan man således förvänta sig att könsskillnaden i löner inte minskar i samma utsträckning som tidigare. Detta är också vad vi observerar både i Sverige och i många andra länder (se Blau och Kahn, 2000).

Syftet med denna rapport är att skatta både långsiktiga och kortsiktiga effekter av familjebildning på skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster och löner. Vi gör det genom att studera hur könsskillnaden i inkomster och löner inom par utvecklas före och efter första barnet. Med par menar vi två personer som får sitt första barn tillsammans. Vi finner att efter 15 år som förälder har skillnaden i inkomst inom par som får sitt första barn tillsammans ökat med 35 procentenheter. Motsvarande ökning i löneskillnad är 10 procentenheter. I genomsnitt innebär alltså familjebildning en betydligt större inkomst- och löneförlust för kvinnor än för män. Om vi jämför effekten på inkomstutvecklingen med den observerade skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män i 40-årsåldern (i genomsnitt 15 år efter första barnets ankomst), kan

⁵ I Sverige har könsgapet under senare år till och med ökat till kvinnornas nackdel (SCB, 2009).

ungefär tre fjärdedelar av den observerade skillnaden härledas till effekten av olika familjeansvar.⁶

Vi studerar också hur effekten av familjebildning varierar beroende på hur den relativa inkomst- och löneutvecklingen skulle ha sett ut bland paren i frånvaro av barn. Denna analys möjliggör att indirekt studera om uppdelningen av familjeansvar bestäms av hur relativinkomster och -löner inom paret förväntas utvecklas över tid. Resultaten visar att så är fallet; effekten av familjebildning på könsskillnaden i inkomst och löner är större ju större den förväntade relativa skillnaden är i parets inkomst- och löneutveckling i frånvaro av barn. Det betyder att kvinnor som har lägre förväntad inkomst- och löneutveckling än sin man tar ett relativt större familjeansvar, men också att män bär den största kostnaden (i termer av utebliven inkomst och löneutveckling) för familjebildning i de 20 procent av paren med de relativt sett mest produktiva kvinnorna i termer av förvärvsarbete.

Denna rapport är organiserad på följande vis. I nästa avsnitt diskuterar vi utvecklingen av kvinnors arbetsutbud och vad som karakteriserar den svenska arbetsmarknaden. I avsnitt 3 presenteras vår empiriska strategi, data och deskriptiv statistik av studiepopulationen. Avsnitt 4 innehåller resultaten och i avsnitt 5 avslutas rapporten med en diskussion.

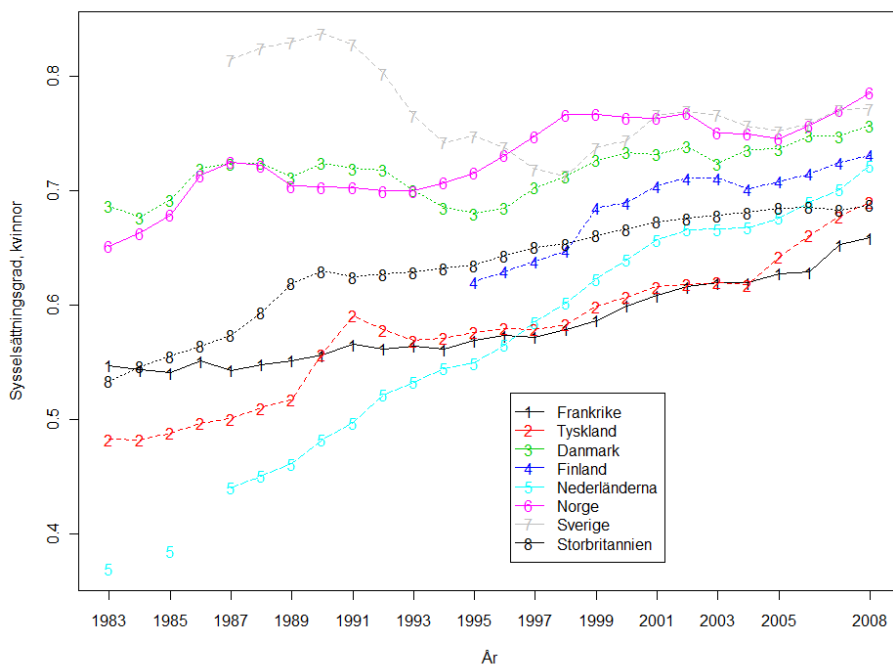
2 Svenska kvinnors arbetsutbud över tid

Figur 1 visar kvinnors arbetskraftsdeltagande i åtta europeiska länder mellan år 1983 och 2008. Denna figur visar att arbetskraftsdeltagandet har varit högre i Sverige och de övriga nordiska länderna under de senaste decennierna.⁷ Svenska kvinnors relativt höga arbetskraftsdeltagande kan härledas till flera reformer under de senaste 50 åren. Avskaffandet av sambeskattningen 1971, t.ex., medförde ökade incitament för kvinnor att börja förvärvsarbete. Selin (2009) visar att denna reform ökade kvinnors arbetsutbud med 10 procentenheter. Ungefär samtidigt (1974) infördes föräldraförsäkringen med en ersättning proportionell mot tidigare inkomster, vilket troligtvis har påskyndat kvinnors arbetskraftsdeltagande före familjebildning. Generös ersättningsnivå i

⁶ Våra skattningsresultat kan inte utan vidare jämföras till observerade skillnader mellan kvinnor och män i allmänhet, främst för att vi gör jämförelser inom par som får sitt första barn tillsammans, vilket är en selekterad grupp i jämförelse med kvinnor och män i allmänhet. För en mer utförlig diskussion om hur denna jämförelse är gjord, hänvisas till Angelov, Johansson och Lindahl (2013) : WP IFAU:2013:3.

⁷ I början av 1990-talet ser vi effekten av den s.k. 90-talskrisen som minskade både kvinnors och mäns arbetsutbud. Under denna period minskade offentliga utgifter kraftigt, vilket drabbade särskilt kvinnor som i högre grad än män arbetar i offentlig sektor.

kombination med stor flexibilitet när det gäller hur betalda föräldradagar kan användas i jämförelse med många andra länder har troligtvis bidragit till svenska kvinnors höga arbetskraftsdeltagande också när de har små barn. Samtidigt utnyttjar många kvinnor, fler än män, möjligheten att förkorta sin arbetstid och sprida ut betalda föräldradagar.⁸ Kvinnor utnyttjar 80 procent av den betalda föräldradedigheten (Försäkringskassan, 2011) och 44 procent av alla kvinnorna i åldern 25–44 arbetar deltid (< 35 timmar per vecka); bland motsvarande män arbetar 10 procent deltid.⁹

Figur 1 Andel kvinnor som är sysselsatta i olika europeiska länder

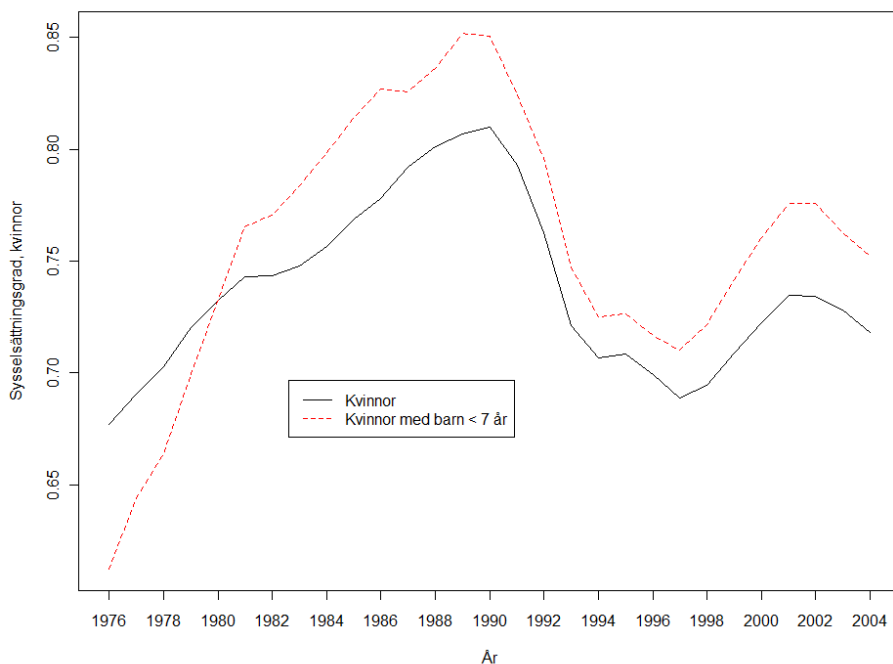
Källa: Eurostat.

Förutom ovan nämnda reformer byggdes den svenska offentliga barnomsorgen ut kraftigt under framförallt 1980-talet, vilket troligtvis har påskyndat kvinnors arbetsmarknadsinträde även om det saknas empiriska belägg för

⁸ Föräldrar har rätt att med anställningsskydd förkorta sin arbetstid med 25 procent till barnet fyller 8 år (SFS 1995:584). Betydelsen av föräldralagen och föräldraförsäkringens generositet för kvinnors deltidarbete diskuteras i Karimi m.fl. (2012).

⁹ Egna beräkningar gjorda på ULF-data och som också presenteras i Angelov, Johansson, Lindahl och Lindström (2011).

orsakssambandet. Tyvärr saknas officiell statistik över vilka kvinnor som deltog i arbetskraften under 1960- och början på 1970-talet. Från mitten av 1970-talet vet vi däremot att kvinnors arbetskraftsdeltagande framförallt ökade bland mammor med barn under 7 år. Utvecklingen mellan 1976 och 2004 bland kvinnor med små barn och kvinnor generellt visas i Figur 2. Ökningen under denna period var 10 procentenheter högre bland småbarnsmammor jämfört med kvinnor generellt. Från 1990 och framåt har arbetskraftsdeltagandet bland småbarnsmammor till och med varit högre än bland kvinnor generellt, vilket troligtvis kan förklaras med att yngre kvinnor idag yrkesarbetar, medan hemmafruar är vanligare bland äldre kvinnor.

Figur 2 Andelen sysselsatta bland kvinnor med barn under 7 år och kvinnor generellt

Källa: RAMS, SCB.

3 Metod, datakällor och deskriptiv statistik

I detta avsnitt presenteras vår metod för att skatta en kausal effekt av familjebildning på skillnaden i inkomst- och löneutveckling inom par som skaffar sitt första barn tillsammans. Fokus är här på bärande idéer och anta-

ganden. För en mer detaljerad redogörelse hänvisas till Angelov, Johansson och Lindahl (2013). Efter metoddiskussionen presenteras datakällor och deskriptiv statistik baserad på studiepopulationen och de variabler som används i analysen.

3.1 Metod¹⁰

Valet att bilda familj (ha ett barn) är oftast planerat, både med vem och när i tid. Viktiga bestämningsfaktorer vid detta beslut är troligtvis både den egna och partners inkomster. När man skattar effekten av familjebildning på inkomster och löner är det därför viktigt att kontrollera för både kvinnans och mannens nuvarande och framtida förväntade inkomster. För att hantera detta och potentiellt andra icke observerbara bestämningsfaktorer för familjebildningsbeslutet som är korrelerade med arbetsutbudet, jämför vi inkomstutvecklingen (efterföre) inom par som får sitt första barn tillsammans. Det bärande antagande som vi gör för kunna tolka detta som orsakssamband mellan familjebildning och arbetsmarknadsutfall är att tidpunkten för att bilda familj inte baseras på framtida förändringar av inkomstskillnaden inom paret som är kända för paret men inte för oss. Med andra ord får beslutet att bilda familj inte baseras på vetskap om framtida förändringar i skillnaden i inkomstutveckling inom paret som vi inte kan observera i data.

Ett exempel på en sådan icke observerbar vetskap skulle kunna vara löfte om framtida inkomstökningar hos den ena partnern men inte hos den andra. Anta till exempel att mannen i familjen får ett löfte om en framtida befordran. Om löftet inte avspeglas i en relativ inkomstökning för mannen före första barnets födelse, skulle detta kunna innebära svårigheter med att tolka våra skattningar som orsakssamband. Vi menar dock att detta inte är realistiskt. Det tar minst 9 månader att få barn och, för de allra flesta, tar det troligen ännu längre tid mellan tidpunkten för beslutet att skaffa barn och barnets födelse. Det är därför osannolikt att ett löfte om en framtida befordran inte skulle återspeglas i parets inkomstskillnad före första barnets födelse. Våra data antyder dessutom att mannens inkomstökning snarare avtar tillfälligt efter första barnets födelse, vilket inte stödjer hypotesen om framtida befordringar (se Figur 3 längre fram i rapporten). När det gäller om beslutet att skaffa barn påverkas av relativa inkomstförändringar inom paret eller inte är det snarare förbättringar av kvinnans inkomst innan barnets födelse som borde vara av vikt. Detta eftersom den svenska föräldraförsäkringen kompenserar för utebliven inkomst baserad på historiska inkomster (och kvinnor utnyttjar större

¹⁰ För en mer utförlig diskussion kring den empiriska strategin hänvisar vi till Angelov, Johansson och Lindahl (2013).

delen av föräldrampen). I Angelov, Johansson och Lindahl (2013) finns en mer detaljerad diskussion om antagandets validitet.

3.2 Datakällor

Analysen baseras på årligen uppdaterade registerdata över alla personer som är mellan 16 och 65 år och som bor i Sverige mellan åren 1986 och 2008. Från dessa registerdata kan vi få fram information om personers kön, ålder, inkomst från förvärvsarbete, utbildningsnivå och familjerelationer: vem som har barn med vem samt barnens födelseår och födelsemånad. Till denna heltäckande registerinformation har vi lagt till uppgifter om månadslöner. För personer anställda i offentlig sektor har vi årliga löneuppgifter för samtliga. För privatanställda har vi uppgifter om ett årligt slumpmässigt urval om 50 procent, d.v.s. årligen upprepade representativa tvärsnittsurval.

Utifrån dessa data identifierar vi par som får sitt första barn tillsammans någon gång mellan åren 1990 och 2002. Vi följer sedan dessa pars inkomst- och löneutveckling före och efter familjebildning. Med detta uttag av data kan vi följa par som minst 4 år före första barnet och som mest 18 år efter första barnet. I analysen används slumpmässiga urval om 10 procent ur parpopulationerna som får sitt första barn under respektive år.

3.3 Deskriptiv statistik

I analysen lägger vi på restriktionen att både mannen och kvinnan ska ha inkomster från förvärvsarbete minst två år innan första barnet föds.¹¹ I Tabell 1 presenteras deskriptiv statistik (medelvärde och standardavvikelse) baserat på studiepopulationen och de variabler som används i analysen. Vi ser att medelåldern för förstföderskor har ökat under studieperioden från 24,3 år 1990 till 26,6 år 2000. För män är motsvarande siffror 27,2 och 29,3 år. Intressant att notera är att ålderskillnaden om cirka två år har legat konstant under hela studieperioden. Kvinnor har något längre utbildning än män och föräldrar med fler än ett barn har något längre utbildning än föräldrar med ett barn. Både utbildningslängden och skillnaden i utbildningslängd mellan könen har ökat något över tid.

Inkomsterna och lönerna två år innan första barnets ankomst är högre för män jämfört med kvinnor och även denna skillnad har ökat något över tid. Variationen bland mäns inkomster och löner är högre än motsvarande variation bland kvinnor. Intressant att notera är också att variationen generellt är lägre i

¹¹ Vi har även gjort om analyserna med restriktionen om en årsinkomst över 50 000 kronor två år innan första barnets födelse, vilket inte påverkar de huvudsakliga slutsatserna. Dessa resultat samt flera andra känslighetsanalyser finns i Angelov, Johansson och Lindahl (2013).

alla variabler när vi studerar skillnaden inom par. Detta följer av att par inte bildas slumpmässigt utan det finns en positiv selektion i den meningen att personer med hög (låg) utbildning och hög (låg) inkomst tenderar att bilda par tillsammans. Detta faktum i kombination med att man i sitt agerande på arbetsmarknaden påverkas av sin partner, indikerar att det är viktigt att kontrollera för partners egenskaper när man skattar effekten av familjebildning på arbetsmarknadsutfall.

Tabell 1 Deskriptiv statistik baserat på studiepopulationen

Födelseår första barnet ¹	År 1990		År 2000	
	1 barn	≥ 2 barn	1 barn	≥ 2 barn
Familjer med totalt:				
Ålder far ²⁾	26,6	26,2	29,3	28,4
<i>St.avv.</i>	6,1	4,5	6,2	4,2
Ålder mor	24,3	24,0	27,2	26,4
<i>St.avv.</i>	5,8	3,9	5,7	3,8
Åldersskillnad	2,3	2,3	2,1	1,9
<i>St.avv.</i>	4,1	3,4	4,2	3,4
Utb. far	11,1	11,6	11,9	12,6
<i>St.avv.</i>	2,1	2,1	2,2	2,1
Utb. mor	11,0	11,7	12,0	13,0
<i>St.avv.</i>	2,0	1,9	2,3	2,2
Utb. skillnad	0,1	0,0	-0,1	-0,4
<i>St.avv.</i>	2,2	2,2	2,3	2,2
Ink. far	174 080	191 751	219 893	242 179
<i>St.avv.</i>	98 099	94 172	138 274	135 068
Ink. mor	130 968	146 101	157 985	178 463
<i>St.avv.</i>	78 855	67 186	107 950	97 517
Ink. skillnad	43 112	45 650	61 908	63 716
<i>St.avv.</i>	93 191	95 938	139 128	135 151
Antal par	691	2904	474	2068
Lön far	18 888	18 787	23 033	23 283
<i>St.avv.</i>	6 621	5 641	7 485	7 847
Lön mor	15 529	15 323	19 454	18 970
<i>St.avv.</i>	3 243	3 161	4 832	3 997
Lön skillnad	3 503	2 927	3 145	4 138
<i>St.avv.</i>	7 132	5 430	6 746	7 615
Antal par	92	459	99	480

Not: 1) Totalt antal barn per par med gemensamma barn. 2) Alla variabler är mätta två år före första barnets födelse. Inkomst och löner är mätta i 2008 års priser.

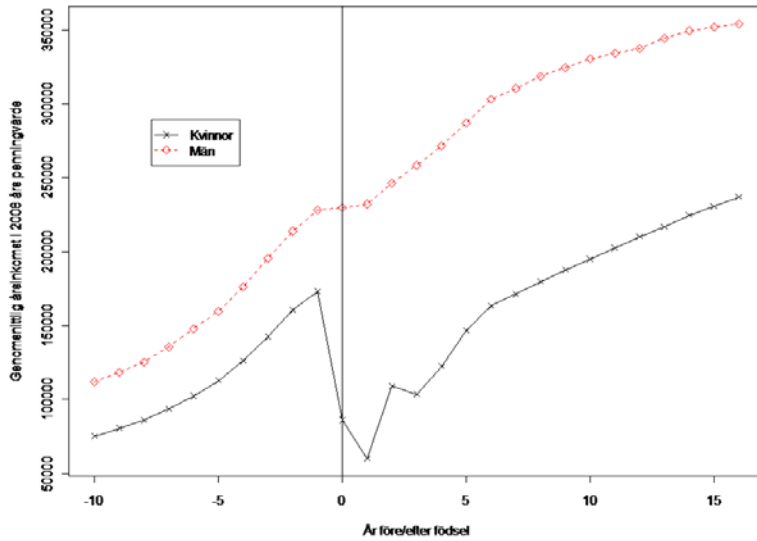
4 Resultat

Vi börjar med att presentera den ojusterade skillnaden inom par i inkomst och löner före och efter familjebildning. Därefter presenterar vi skattningsresultat från en mer formell analys baserad på regressionsmodeller som tillåter att vi justerar för skillnader inom par i inkomst och utbildning mätt före första barnets ankomst. Slutligen presenterar vi heterogena effekter beroende på den inkomst och löneutveckling paret skulle ha haft utan familjebildning.

För mer detaljerad redogörelse för hur resultaten ska tolkas hänvisas till Angelov, Johansson och Lindahl (2013). Här nöjer vi oss med att presentera den generella bilden.

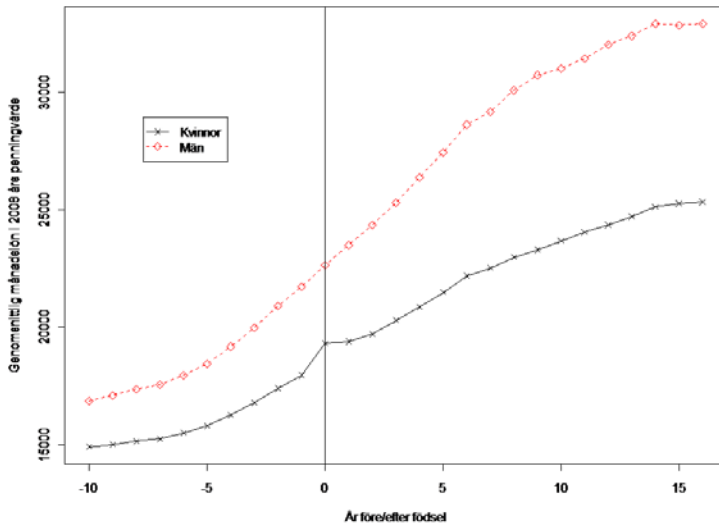
4.1 Grafiska resultat

Inkomstutvecklingen för kvinnor och män före och efter deras första barns födelse presenteras i Figur 3 och motsvarande utveckling för löner presenteras i Figur 4. Tidpunkt 0 är året då första barnet föds. Före detta år utvecklas mannens och kvinnans inkomster och löner parallellt, det vill säga skillnaden varken ökar eller minskar över tid. När första barnet kommer sjunker kvinnornas inkomster (Figur 3) till en betydligt lägre nivå och de kommer inte i kapp så länge vi kan följa paren i våra data, det vill säga upp till 18 år efter första barnets födelse. Lönerna uppvisar inte lika drastisk förändring i samband med första barnets födelse, vilket tyder på att föräldraledighet inte innebär någon direkt lönebestraffning. Däremot ser vi en betydligt långsammare löneutveckling bland mammor jämfört med pappor, vilket inte finns för samma personer före första barnets födelse (Figur 4).

Figur 3 Inkomstutvecklingen för kvinnor och före och efter första barnets födelse

Källa: Egna bearbetningar utifrån studiepopulationen.

Figur 4 Löneutvecklingen för kvinnor och män före och efter första barnets födelse

Källa: Egna bearbetningar utifrån studiepopulationen.

4.2 Skattningsresultat

I detta avsnitt presenterar vi genomsnittseffekter av familjebildning för olika år efter första barnets födelse. Genomgående har vi log-transformerat alla inkomst- och lönemått, vilket betyder att vi skattar den procentuella könsskillnaden i inkomst och lön. Skattningsarna för varje år efter första barnets födelse ska tolkas som förändringen i den procentuella könsskillnaden i inkomst respektive lön inom paret i jämförelse med motsvarande skillnader innan första barnets ankomst.

De tre vänstra kolumnerna i Tabell 2 visar resultat för inkomst och de tre högra kolumnerna resultat för löner. Genomgående visas resultat från tre olika modeller: utan kontroller, med kontroll för säsongsvariation – när på året paret får sitt barn – och slutligen kontrollerar vi också för skillnaden i lön och inkomst mätt två år innan första barnets ankomst.

De tre olika modellspecifikationerna ger i princip samma kvalitativa resultat. Innan första barnets födelse är det ingen skillnad i inkomstutveckling mellan paren. Under barnets födelseår och de närmaste åren efter ökar inkomstskillnaden inom paret drastiskt, jämfört med motsvarande skillnad före barnets födelse. Det kan förklaras av att mamman tar en större del av föräldraledigheten och att första barnet får syskon som innebär ytterligare föräldraledighet. Efter ungefär 10 år stabiliseras effekten till en ökad skillnad i inkomst inom paret om 50 procentenheter jämfört med motsvarande skillnad innan första barnets födelse. Huvudresultatet är att kvinnor aldrig kommer ifatt; 15 år efter första barnets födelse är effekten 35 procentenheter.

Motsvarande resultat när det gäller löner är följande. Före första barnets födelse är könsskillnaden i inkomstutveckling, åtminstone i den tredje modellspecifikationen, inte statistiskt skild från noll. Detta innebär att våra skattningar inte fångar en trend som fanns redan före barnets födelse. Under de två första åren efter första barnets födelse är effekten på skillnaden i löneutveckling inom paret liten. Det kan förklaras dels av att det inte finns någon direkt lönebestraffning av föräldraledighet, dels att kvinnor med högre lön troligtvis återgår till arbete snabbare än kvinnor med lägre lön. På lång sikt, efter 10–15 år, har de flesta kvinnor återgått i arbete och då är effekten av familjebildning på löneutveckling inom paret att könsskillnaden i lön har ökat med 10 procentenheter till fördel för mannen. Denna löneeffekt kvarstår så långt vi kan följa paren: upp till 18 år efter första barnets födelse.

Tabell 2 Effekter av familjebildning för olika år efter första barnets födelse, årlig inkomst och månadslön

Modell:	Årlig inkomst			Månadslön		
	1)	2)	3)	1)	2)	3)
Intercept	0,101*** (-0,0122)	0,0987*** (-0,0299)	0,0154 (-0,0306)	0,00479* (-0,00218)	0,00734 (-0,00743)	0,0315*** (-0,00772)
År 0	1,355*** (-0,022)	1,368*** (-0,0226)	1,365*** (-0,0226)	0,0194*** (-0,00504)	0,0204*** (-0,00513)	0,0177*** (-0,00527)
År 1	2,385*** (-0,026)	2,391*** (-0,027)	2,383*** (-0,0269)	0,0268*** (-0,0045)	0,0260*** (-0,00467)	0,0243*** (-0,00472)
År 2	1,414*** (-0,0257)	1,416*** (-0,0272)	1,405*** (-0,0272)	0,0400*** (-0,00446)	0,0395*** (-0,00473)	0,0367*** (-0,00478)
År 4	1,229*** (-0,0259)	1,226*** (-0,0282)	1,208*** (-0,0281)	0,0566*** (-0,00485)	0,0590*** (-0,00521)	0,0551*** (-0,00519)
År 6	0,762*** (-0,0253)	0,833*** (-0,0285)	0,806*** (-0,0284)	0,0717*** (-0,00508)	0,0754*** (-0,00565)	0,0702*** (-0,00559)
År 8	0,584*** (-0,0272)	0,690*** (-0,0306)	0,653*** (-0,0305)	0,0816*** (-0,00593)	0,0862*** (-0,0065)	0,0795*** (-0,00639)
År 10	0,447*** (-0,0298)	0,603*** (-0,0336)	0,556*** (-0,0335)	0,0901*** (-0,00696)	0,0971*** (-0,00761)	0,0899*** (-0,00745)
År 18	-0,0565 (-0,0845)	0,228* (-0,0899)	0,156 (-0,0894)	0,108*** (-0,0259)	0,127*** (-0,0267)	0,117*** (-0,0256)
Kalenderår	nej	ja	ja	nej	ja	ja
Övriga kontroller	nej	nej	ja	nej	nej	ja
N	523 428	523 428	523 428	44 905	44 905	44 905
R2	0,022	0,023	0,031	0,014	0,015	0,063

Not: * (p<0.05), ** (p<0.01), *** (p<0.001). Skattning med minsta kvadratmetoden. Den fullständiga kontrolluppsättningen består av kategoriska kalenderårsvariabler, åldersskillnad inom paret samt skillnad i antal utbildningsår inom paret, mätt två år före barnets födelse. Standardfelen inom parentes baseras på en robust kovariansmatris (White, 1982). Vi har skattat effekter för varje år fram till 18 år efter första barnets födelse. Skattningsresultat för alla år återfinns i Angelov, Johansson och Lindahl (2013).

4.3 Heterogena effekter

Effekten av familjebildning på inkomst- och löneutvecklingen skiljer sig åt mellan par, vilket framgår av skattningsresultaten som presenteras i figur 5–8 i bilagan. Figurerna visar skattningsresultat från s.k. kvantilregressioner, med vilka man kan skatta hur effektens storlek varierar över fördelningen av par med olika hypotetiska inkomst- och löneutveckling i avsaknad av barn. Figur 5–8 visar att effektens storlek ökar med inkomstskillnaden respektive löneskillnaden som paret skulle ha haft om de inte hade skaffat barn.

Före första barnets födelse hade hälften av alla par en skillnad i inkomstutveckling som var till mannens fördel, medan den andra hälften av alla par hade det motsatta, nämligen en skillnad i inkomstutveckling som var till kvinnans fördel. Det var alltså inte så att män generellt uppvisade en mer fördelaktig inkomstutveckling innan första barnets ankomst. Under det första året med barn upplevde samtliga par en ökad skillnad i inkomst till mannens fördel. Denna skillnad är dock mindre ju bättre inkomstutveckling kvinnan skulle ha haft i relation till sin man om hon inte fött barn. Med andra ord är familjebildningseffekten större ju sämre inkomstutveckling kvinnan förväntas ha i relation till hennes man i avsaknad av barn.

Denna heterogenitet i effektstorlek förstärks på lång sikt. I 20 procent av paren bär mannen den största kostnaden av familjebildning i termer av inkomstutveckling, men i 80 procent – i majoriteten av par – är det kvinnan som bär den största kostnaden i form av utebliven inkomstökning. Tolkningen är att den person i paret som ser ut att förlora mest i termer av utebliven inkomst tar det största familjeansvaret.

Motsvarande resultat när det gäller löneutvecklingen är att effektens storlek är större ju större skillnad i löneutveckling paret skulle ha haft i avsaknad av barn. Tolkningen blir densamma här: den person i paret som ser ut att förlora minst i termer av utebliven löneutveckling tar det största familjeansvaret.

5 Avslutande diskussion

Huvudresultatet i denna rapport är att familjebildning påverkar kvinnor och män olika, vilket bekräftar tidigare forskningsresultat (se t.ex. Waldfogel, 1997; Buding och England, 2001; Loughren och Zissimopolus, 2008; Sasser, 2008 och Kennerberg, 2007). Vi studerar också hur effekten varierar beroende på vilken skillnad i inkomstutveckling paret skulle ha haft utan barn. Denna analys möjliggör att indirekt undersöka om uppdelningen av familjeansvar bestäms av skillnaden i förväntad inkomst- och löneutveckling inom paret.

Vi finner att inkomstskillnaden inom par har ökat med 35 procentenheter 15 år efter första barnets födelse i jämförelse med motsvarande skillnad före familjebildning. Motsvarande effekt på löner är en ökning på 10 procentenheter. Vidare finner vi att effekten är större ju större den förväntade skillnaden är i parets inkomst- och löneutveckling. Det betyder att kvinnor/män som har lägre förväntad inkomst- och löneutveckling än sin partner tar ett relativt större familjeansvar, vilket försämrar inkomst- och löneutvecklingen ytterligare. Om vi jämför vår långsiktiga skattning på inkomstskillnaden inom par med hur inkomstskillnaden mellan kvinnor och män i 40-årsåldern ser ut, finner vi att effekter av familjebildning kan förklara ungefär tre fjärdedelar.¹²

När det gäller löner finner vi ingen kortsiktig effekt men väl en långsiktig. Vår tolkning av detta är att föräldraledighet (som kvinnor tar ut merparten av) inte har någon direkt negativ effekt på löner, vilket överensstämmer med tidigare forskningsresultat (se t.ex. Datta Gupta och Smith, 2002 och Albrecht m.fl., 1999). Den långsiktigt negativa effekten på kvinnors relativlöner är en indirekt effekt av mammors lägre arbetsutbud än pappors. I jämförelse med många andra länder är den svenska föräldraförsäkringen generös och tillåter stor flexibilitet; tills barnet fyller åtta år har svenska föräldrar rätt att förkorta sin arbetstid med upp till 25 procent och (därutöver) använda föräldrapenningdagar på hel- eller deltid. Denna flexibilitet utnyttjas mest av kvinnor.

Orsaken till varför uppdelningen av familjeansvar är så olika mellan kvinnor och män har diskuterats flitigt i litteraturen. Akerlof och Kranton (2002) poängterar betydelsen av identitet förknippat med sitt kön, vilket skulle kunna förklara varför traditionella könsroller fortfarande råder. Våra resultat framhåller betydelsen av parbildning. Män är i genomsnitt två år äldre än kvinnor när första barnet kommer. En ålderskillnad om två år innebär två år mer av arbetslivserfarenhet, vilket i sin tur ofta innebär högre inkomst. Om föräldrar resonerar kortsiktigt kan den rådande inkomstskillnaden inom par leda till att kvinnor tar ett större ansvar hemma, eftersom den omedelbara kostnaden är lägre om kvinnan är hemma.

Vi kan heller inte utesluta att det finns könsskillnader i preferenser för hemarbete kontra förvärvsarbete. En nyligen presenterad studie om amerikanska advokaters arbetsinsats och löner visar att kvinnliga advokater, ofta med barn, generellt lägger ner mindre tid på sitt advokatarbete än sina manliga kollegor med barn, vilket till stor del kan förklara skillnader i produktivitet och också de

¹² För den intresserade läsaren av hur beräkningen gjorts hänvisar vi till Angelov, Johansson och Lindahl (2013). Vid en jämförelse med studier som skattat hur stor del av inkomstskillnaden mellan kvinnor och män med samma yrke som kan härledas till en könsskillnad i familjeansvar är detta en större effekt. Resultaten är att olika familjeansvar förklarar runt 40 procent av inkomstskillnaden (Sasser, 2005 och Wood m.fl. 1993).

löneskillnader som finns mellan kvinnor och män i advokatycket (Azmat och Ferrer, 2012). Vi kan alltså inte utesluta att dessa olika val handlar om preferenser, men samtidigt ska man nog inte underskatta betydelsen av könsidentitet och den sociala kostnaden att bryta mot rådande norm.

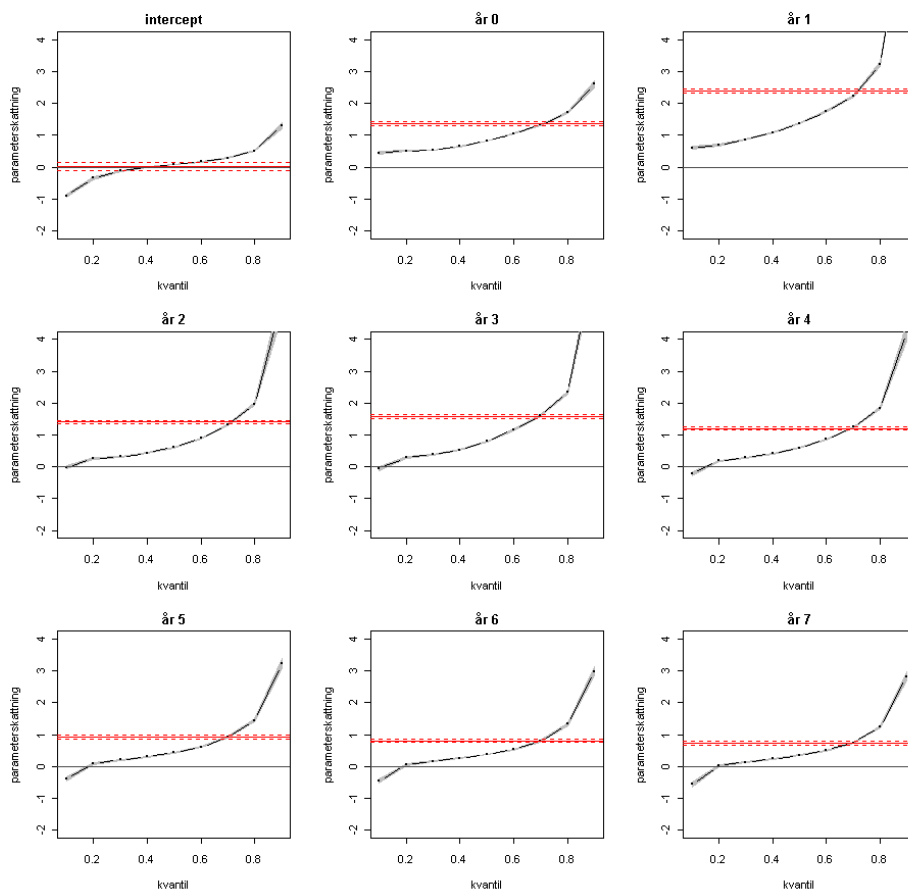
Slutligen är det viktigt att poängtera att kvinnor inte nödvändigtvis ska ses som förlorare i och med att de generellt minskar sitt engagemang i arbetslivet för att i stället engagera sig mer i uppfostran av barnen. Om glädjen av att förvärvsarbete understiger glädjen av att umgås med sina barn är papporna förlorarna, eftersom tid med barnen inte kan transfereras medan inkomst kan delas lika inom familjen.

Referenser

- Albrecht, J. W. Edin, P.A., Sundström, M. Vroman, S. B. (1999). "Career Interruptions and Subsequent Earnings: A Reexamination Using Swedish Data", *The Journal of Human Resources*, Vol. 34, No. 2 (Spring, 1999), pp. 294-311.
- Akerlof, G.A. och Kranton, R.E. (2000). "Economics and Identity", *Quarterly Journal of Economics*, CXV (3), August, pp. 715-753.
- Angelov, N., Johansson P. och Lindahl, E. (2013) "Is the persistent gender gap in income and wages due to unequal family responsibilities", IFAU WP 2013:3.
- Angelov, N., Johansson P., Lindahl, E. och Lindström, E-A. (2011) "Kvinnors och mäns sjukfrånvaro", IFAU- rapport 2011:2.
- Azmat, Ghazala och Ferrer, Rosa (2012) "Gender Gaps in Performance: Evidence from Young Lawyers", *Barcelona GSE Working Paper Series*, Working Paper nr 604
- Blau, F. och Kahn, L. (2000) "Gender differences in pay", *Journal of Economic perspectives*, 14(4), 75-99.
- Booth, A.L. and Van Ours, J.C. (2005) "Hours of work and gender identity: Does part-time work make the family happier?", *CEPR Discussion Paper No 5438*, London.
- Budig, M. och England, P. (2001) "The wage penalty for motherhood", *American Sociology Review*. Vol.66, No. 2, pp.204-225.
- Datta Gupta, N. och Smith, N. (2002) "Children and Career Interruptions: The Family Gap in Denmark", *Economica*, New Series, Vol. 69, No. 276 30 (Nov., 2002), pp. 609-629.
- Evertsson, M. och Neremo, M. (2007). "Changing resources and the division of housework: A longitudinal study of Swedish couples", *European Sociological Review*, 23, 455-470.
- Försäkringskassan (2011) *Socialförsäkringen i siffror 2011* (in Swedish).
- Gauthier, A. och Furstenberg, F.F. Jr. (2002) "The transition to adulthood: a time use perspective", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, March:153-171

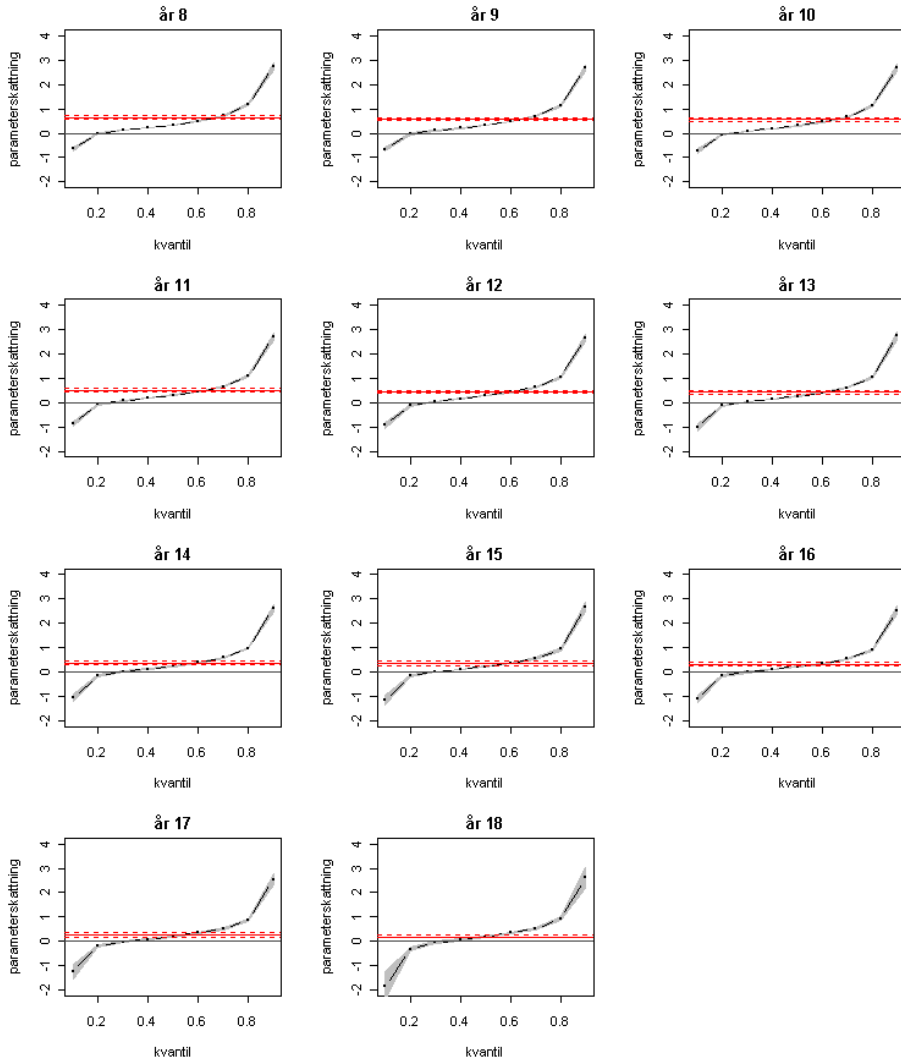
- Kennerberg, L. (2007) ”Hur förändras kvinnors och mäns arbetssituation när de får barn? ”IFAU-rapport 2007:9. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Uppsala (in Swedish).
- Loughren, D. och Zissimopolus, J. (2008) ”Why Wait? The effect of Marriage and Childbearing on the wages of Men and Women”, WR-482-1. RAND, Santa Monica, CA 90407.
- Sasser, A. (2005) ”Gender Differences in Physician Pay: Tradeoffs between Career and Family”, *The Journal of Human Resources*, Vol. 40, No. 2 32 (Spring, 2005), pp. 477-504
- SCB (2009) ”Inkomstskillnaderna mellan könen har ökat”, *Välfärd*, vol. 1 (in Swedish).
- Selin, H. (2009) ”The Rise in Female Employment and the Role of Tax Incentives. An Empirical Analysis of the Swedish Individual Tax Reform of 1971”, UCFS Working Paper 2009:3.
- Tichenor, V. (1999) ”Status and income as gendered resources: The case of marital power”, *Journal of Marriage and the Family*, 61, 638-650.
- Van der Lippe, T. and Siegers, J. (1994) ”Division of Household and Paid Labour between Partners: Effects of Relative Wage Rates and Social Norms”, *Kyklos*, 47: 109-136.
- Waldfogel, J. (1997) ” The Effect of Children on Women's Wages”, *American Sociological Review*, 62, 209-217.
- White, Halbert (1980), “A Heteroskedasticity-Consistent Covariance Matrix Estimator and a Direct Test for Heteroskedasticity”, *Econometrica* 48 (4): 817-838.
- Wood, R., Corcoran, M. and Courant, P. (1993) ”Pay Differences Among the Highly Paid: Male-Female Earnings gap in Law Salaries”, *Journal of Labor Economics* 11(3):417-44.

Bilaga

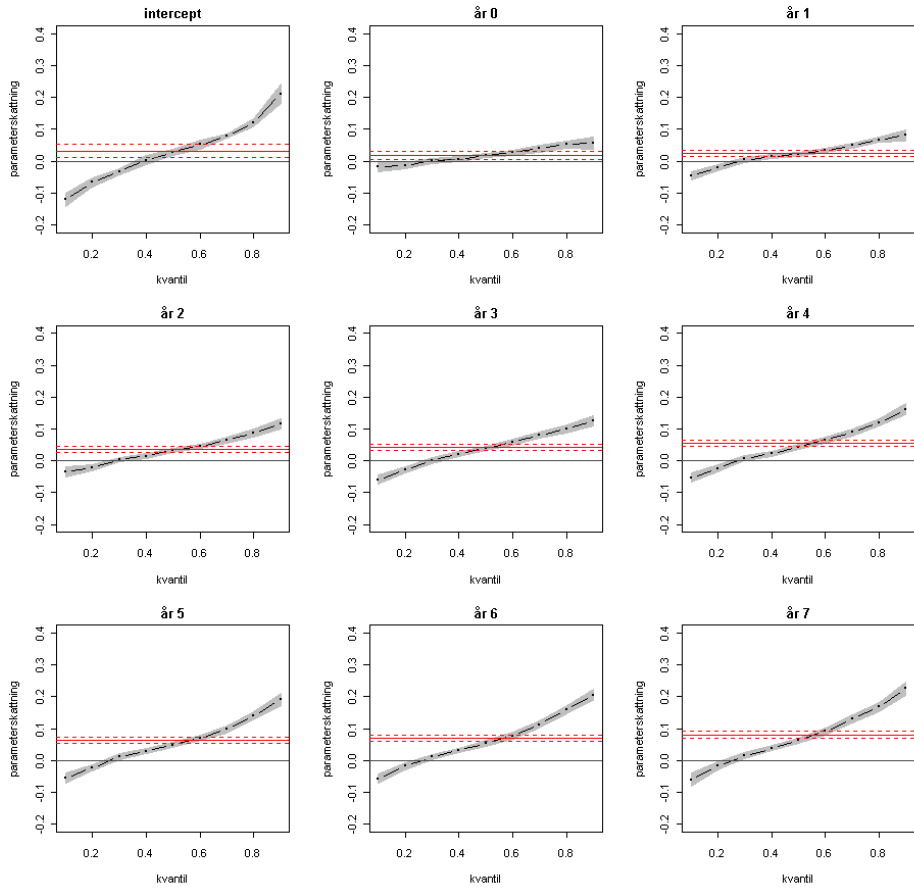
Figur 5 Effektens storlek på inkomst beroende på parens inkomstutveckling i avsaknad av barn, intercept samt 1–8 år efter första barnets födelse

Not: Vertikal axel anger skattningsresultat och horisontell axel anger i vilken del (kvantil) av parens relativa inkomstfördelning i avsaknad av barn som effekten skattas. De lägsta kvantilerna, t.ex. 0,1 eller 0,2, motsvarar de par där kvinnans relativa inkomst (d.v.s. inkomsten jämfört med mannens) hade varit högst i avsaknad av barn. På motsvarande sätt motsvarar de högsta kvantilerna par där mannens inkomst i avsaknad av barn hade varit högst (relativt kvinnans). Hel-dragen horisontell linje med tillhörande konfidensintervall (streckade linjer) anger motsvarande genomsnittseffekter för hela fördelningen av par, skattade genom vanlig linjär regression.

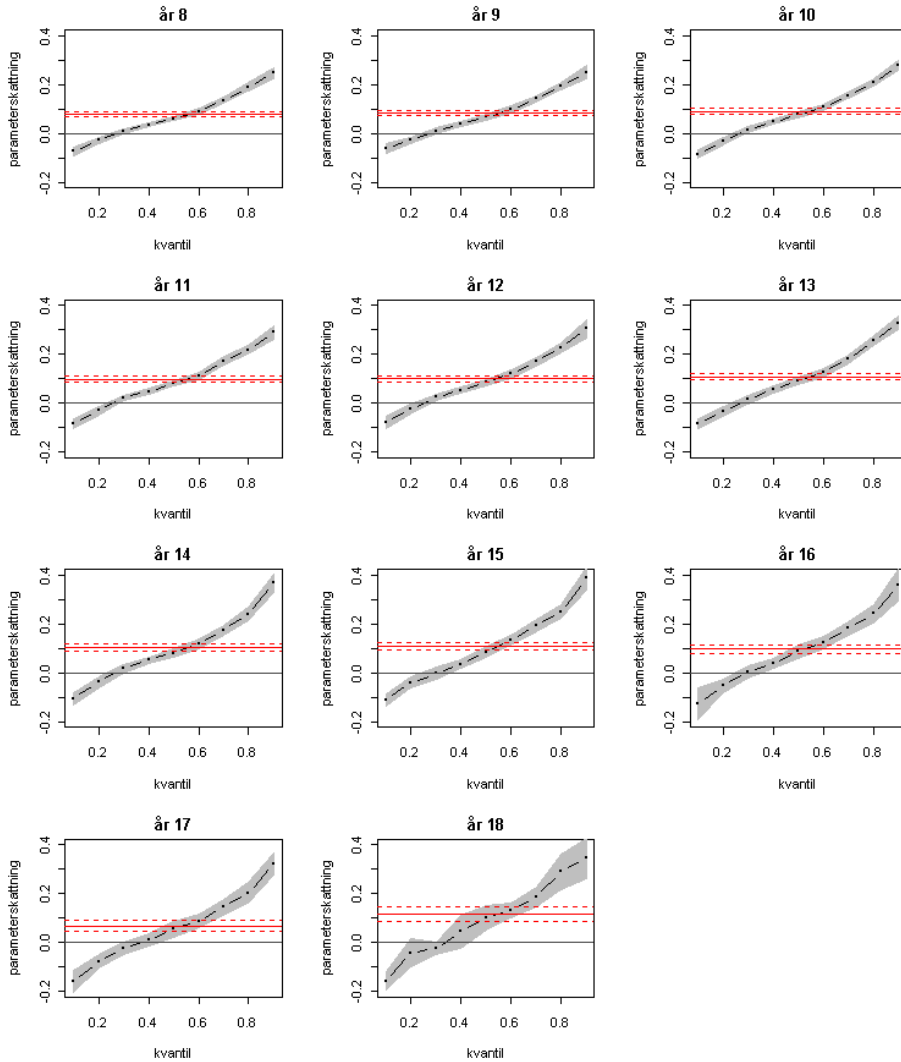
Figur 6 Effektens storlek på inkomst beroende på parens inkomstutveckling i avsaknad av barn, år 8–18 efter första barnets födelse

Not: Vertikal axel anger skattningsresultat och horisontell axel anger i vilken del (kvantil) av parens relativa inkomstfördelning i avsaknad av barn som effekten skattas. De lägsta kvantilerna, t.ex. 0,1 eller 0,2, motsvarar de par där kvinnans relativa inkomst (d.v.s. inkomsten jämfört med mannens) hade varit högst i avsaknad av barn. På motsvarande sätt motsvarar de högsta kvantilerna par där mannens inkomst i avsaknad av barn hade varit högst (relativt kvinnans). Hel-dragen horisontell linje med tillhörande konfidensintervall (streckade linjer) anger motsvarande genomsnittseffekter för hela fördelningen av par, skattade genom vanlig linjär regression.

Figur 7 Effektens storlek på löner beroende på parens löneutveckling i avsaknad av barn, ett år före fram till 8 år efter första barnets födelse

Not: Vertikal axel anger skattningsresultat och horisontell axel anger i vilken del (kvantil) av parens relativa lönefördelning i avsaknad av barn som effekten skattas. De lägsta kvantilerna, t.ex. 0,1 eller 0,2, motsvarar de par där kvinnans relativa lön (d.v.s. lönen jämfört med mannens) hade varit högst i avsaknad av barn. På motsvarande sätt motsvarar de högsta kvantilerna par där mannens lön i avsaknad av barn hade varit högst (relativt kvinnans). Helt dragen horisontell linje med tillhörande konfidensintervall (streckade linjer) anger motsvarande genomsnittseffekter för hela fördelningen av par, skattade genom vanlig linjär regression.

Figur 8 Effektens storlek på löner beroende på parens löneutveckling i avsaknad av barn, år 8–18 efter första barnets födelse

Not: Vertikal axel anger skattningsresultat och horisontell axel anger i vilken del (kvantil) av parens relativa lönefördelning i avsaknad av barn som effekten skattas. De lägsta kvantilerna, t.ex. 0,1 eller 0,2, motsvarar de par där kvinnans relativa lön (d.v.s. lönen jämfört med mannens) hade varit högst i avsaknad av barn. På motsvarande sätt motsvarar de högsta kvantilerna par där mannens lön i avsaknad av barn hade varit högst (relativt kvinnans). Heldragen horisontell linje med tillhörande konfidensintervall (streckade linjer) anger motsvarande genomsnittseffekter för hela fördelningen av par, skattade genom vanlig linjär regression.

IFAU:s publikationsserier – senast utgivna

Rapporter

- 2012:20** Ulander-Wänman Carin ”Flexibilitet – en dominerande diskurs i de anställningsvillkor som rör sysselsättningsstrygghet för arbetstagare i kommun och landsting”
- 2012:21** Wikström Christina och Magnus Wikström ”Urval till högre utbildning – Påverkas betygens prediktionsvärde av ålder?”
- 2012:22** Karimi Arizo, Erica Lindahl och Peter Skogman Thoursie ”Effekter av föräldraperning på arbetsutbud”
- 2012:23** Sibbmark Kristina ”Arbetsmarknadspolitisk översikt 2011”
- 2012:24** Liljeberg Linus, Sara Martinson och Jonas Thelander ”Vad innebär det att bli coachad? En utvärdering av jobbcoachningen vid Arbetsförmedlingen”
- 2012:25** van den Berg Gerard J., Petter Lundborg och Johan Vikström ”De långsiktiga ekonomiska och sociala konsekvenserna av att förlora ett barn”
- 2012:26** Hägglund Pathric, Per Johansson och Lisa Laun ”Rehabiliteringsgarantin”
- 2012:27** Engdahl Mattias och Olof Åslund ”Ekonomiska drivkrafter och studieresultat – effekter av Sfi-bonus”
- 2012:28** Lindgren Karl-Oskar ”Arbetsplatsstorlek och sjukfrånvaro”
- 2013:1** Olsson Martin ”Anställningsskydd och föräldrarelaterad frånvaro”
- 2013:2** Angelov Nikolay, Per Johansson och Erica Lindahl ”Det envisa könsgapet i inkomster och löner – Hur mycket kan förklaras av skillnader i familjeansvar?”

Working papers

- 2012:20** Angelov Nikolay och Arizo Karimi ”Mothers’ income recovery after child-bearing”
- 2012:21** Wikström Christina och Magnus Wikström ”University entrance selection and age at admission”
- 2012:22** Karimi Arizo, Erica Lindahl och Peter Skogman Thoursie ”Labour supply responses to paid parental leave”
- 2012:23** van den Berg Gerard J., Petter Lundborg och Johan Vikström ”The economics of grief”
- 2012:24** Åslund Olof och Mattias Engdahl ”The value of earning for learning: performance bonuses in immigrant language training”
- 2012:25** Collet Francois och Peter Hedström ”Endogenous tie formation mechanisms in a directed network generated by employee mobility”
- 2012:26** Lindgren Karl-Oskar ”Workplace size and sickness absence transitions”

- 2013:1** Nekby Lena, Peter Skogman Thoursie och Lars Vahtrik "Examination behavior – Gender differences in preferences?"
- 2013:2** Olsson Martin "Employment protection and parental child care"
- 2013:3** Angelov Nikolay, Per Johansson och Erica Lindahl "Is the persistent gender gap in income and wages due to unequal family responsibilities?"

Dissertation series

- 2012:1** Laun Lisa "Studies on social insurance, income taxation and labor supply"